

- України, Державний інститут сімейної та молодіжної політики. – Київ, 2014. – 241 с.
15. *Drey N., Pastoetter J., Pryce A. Sex-Study 2008 – Sexual Behaviour in Germany. DGSS and City University London in Collaboration with ProSieben. Duesseldorf- London, 2008.*
 16. *Heuveline P. and Timberlake J.M. Cohabitation and family formation across western nations // The New Demographic Regime. Population Challenges and Policy Responses. Edited by M. Macura, A.L. MacDonald, W. Haug. – UN, New York and Geneva, 2005. – P. 66-67. – Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi>.*

Медина Т. Незарегистрированный брак как форма современных семейно-брачных отношений.

В статье анализируется незарегистрированный брак как форма семейно-брачных отношений, а также основные подходы к его определению. На материалах социологических исследований рассмотрено отношение к сожительству и мотивы отказа от регистрации брака, а также социальные последствия распространения незарегистрированных семейных союзов.

Ключевые слова: семейно-брачные отношения, незарегистрированный брак, гражданский брак, сожительство.

Medina T. Common-law marriage as a form of family and marital relations.

Common-law marriage as a form of family and marital relations and the main approaches to its definition are researched in the article. Attitude towards extramarital cohabitation and motives of refusing to register marriage; and social implications of spreading of common-law marriages are considered based on results of sociological research.

Key words: family and marital relations, common-law marriage, civil marriage, extramarital cohabitation.

Боровський О.

ПОЛІТИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНА ПОВЕДІНКА: СПОСОБИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ

У статті визначено сутність політичної ідентичності та методів її проектування. Автор зауважує, що основні елементи формуються на основі політичної ідентичності. Запропоновано шляхи створення політичної ідентичності та подано характеристика відношень, які формуються між соціальними і політичними ідентичностями. Також розглянуто типи політичної ідентичності, які можуть визначити політичний процес.

Ключові слова: ідентичність, політична ідентичність, ідентифікація, електоральна поведінка, детермінанти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Важливий аспект соціальної реальності має політична ідентичність, що безпосередньо формує відчуття приналежності індивіда до певної політичної групи, яка має власні інтереси, прагнення та очікування. Політична ідентичність визначає соціальну і громадянську позицію особистості, а також особливості її політичної активності, які, в свою чергу, є необхідною умовою реалізації будь-якого електорального вибору. Увага соціологів до вивчення різних аспектів політичної ідентичності виникає із середини ХХ ст. За цей період вже відбулось багато спроб концептуалізації поняття політична ідентичність. У рамках усього цього процесу постійно уточнювалося змістовне наповнення політичної ідентичність, конкретизувалися уявлення про структуру і висувалися припущення про її зв'язки з електоральним вибором громадян. Протягом усього цього періоду, та й дотепер, соціологи продовжують досліджувати політичну ідентичність як складову соціальної ідентичності.

Однак зміст і структура політичної ідентичності, а особливо процес її формування, постійно переглядаються. Різноманітність інтерпретацій викликає потребу не тільки в уточненні поняття політичної ідентичності, а й у визначенні взаємозв'язків політичної ідентичності з іншими видами соціальної ідентичності, перелік яких регулярно доповнюється і розширюється. Крім політичної ідентичності до складу соціальної ідентичності зараховують національну, громадянську, етнічну, регіональну, територіальну ідентичність. З одного боку, це спонукає більш диференційовано визначати специфіку впливу політичної ідентичності на електоральний вибір. З іншого, змушує задуматися над необхідністю розгляду додаткових чинників, що обумовлюють цей вплив. З урахуванням того, що в Україні передбачається політична реформа в напрямку децентралізації, деякі з них (наприклад, регіональний і територіальний) набувають ще більшого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор.

Феномен політичної ідентичності протягом багатьох років привертає увагу дослідників, спонукаючи їх до всебічного вивчення та змістовного визначення його сутності. Однак незважаючи на численні

спроби, поки немає підстав вважати це завдання виконаним. Особливості визначення та розуміння сутності політичної ідентичності значно пов'язане з логікою розвитку політичної науки. На тепер соціологи погоджуються, що вивчення ідентичності, зокрема багаторівневої ідентичності, має ґрунтуватися на низці методологічних і теоретичних положень постнеокласичної наукової парадигми [5, 6].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Перше положення пов'язане з тим, що політична ідентичність є відкритою системою, яка вступає у взаємодію з різними видами ідентичності [1]. Саме ця особливість дозволила їй набути множинного характеру в сучасному світі. Це не дивно, оскільки політична самоідентифікація особистості здійснюється за різними підставами і на різних рівнях. Особистість змушена визначати себе і своє місце в соціальній реальності завжди, а тим більше в умовах постійно мінливої політичної ситуації.

Ідентифікувати себе доводиться постійно, не залежно від визначеності тієї спільноти, до якої вона себе зараховує. Адже сама ця спільнота є величина змінна, як, втім, і особистість, що ідентифікує себе. Звідси випливає, що політична самоідентифікація – це відкритий процес, а політична ідентичність є відкритою системою, яка вбирає в себе різні види ідентичності [1].

Цілком справедливо зазначає З. Бауман, що замість розмови про ідентичності, успадковані чи придбані, більш доречним і відповідним реаліям сучасного або глобалізованого світу, виглядало б дослідження ідентифікації, яка ніколи не закінчується, завжди є незавершеною, незакінченою, відкритою для майбутньої діяльності, в яку всі ми по необхідності або свідомо включені.

Таким чином, політичну ідентичність можна розглядати як об'ємний, багатогранний і збірний концепт, що вбирає в себе безліч різних ідентичностей. У цьому сенсі можна цілком погодитися з тезою відкритості концепту і його якісних характеристик, що дозволяють вписати його в концептосферу постнеокласичної науки, тим самим відзначаючи його відмінність від класичних визначень політичної ідентичності. І саме це ми спостерігаємо, коли з одного боку, політична ідентичність розглядається як певний вид більш широкого поняття соціальна ідентичність. При цьому в процесі її аналізу чітко простежуються зв'язки з іншими видами ідентичності: особистісної, національної, громадської, етнічної, географічної, регіональної, територіальної, тощо.

Друге положення впливає з попереднього: політична ідентичність не є якоюсь історичною заданістю, в неї відсутній статичний характер. Саме тому політична ідентичність – це перш за все динамічна категорія, не дивлячись на те, що в ній зберігається певний інваріантний зміст, пов'язаний з ментальністю того чи іншого народу або суспільства. Саме тому, під час «першої хвилі» концептуалізації поняття політична ідентичність вона фактично розглядалась як синонім партійної ідентичності. Надалі, політичну ідентичність почали розглядати як концепт, зміст якого пов'язаний з національною і етнічною ідентичністю, але яка містить в собі певну інтеграційну складову, що виводить її навіть за рамки окремої держави (європейська ідентичність, цивілізаційна ідентичність) [див.: 7].

У той же час політична ідентичність завжди вписана в певний соціокультурний контекст, що формує її зміст. Саме тому в період суспільних криз політичну ідентичність розглядають як елемент, що забезпечує згуртованість великих соціальних груп, набуваючи позитивної або негативної форми [9].

Третє положення – необхідність посилення міждисциплінарного підходу в дослідженні політичної ідентичності. Саме такий підхід до вивчення цього феномена, з нашої точки зору, і є найбільш ефективним та продуктивним. Методологічно коректне співвіднесення концепцій, понять, положень різних дисциплін дозволяє розглянути одні й ті ж проблеми з різних позицій, сприяє не тільки об'єктивності оцінки соціальних процесів, але і осмислення політичної ідентичності в контексті динаміки минулого, сьогодення і майбутнього.

Спроба інтегрувати філософсько-культурологічний, політологічний, психологічний та соціологічний підходи в розгляді багаторівневої політичної ідентичності була здійснена багатьма вченими. Але найбільш цікавою і показовою в цьому випадку є концепція М. Кастельса, в якій політична ідентичність описується через проектування суспільства майбутнього [6].

Четверте положення – поєднання поліпарадигмального підходу до вивчення політичної ідентичності, через синтез різних методологічних орієнтирів. Зазначене положення значною мірою реалізовано дослідниками політичної ідентичності, починаючи з авторів «Мічиганського проекту» і закінчуючи моделлю «соціальної згуртованості» Р. Барта.

П'яте положення – це зважений підхід до використання концепцій, понять і теоретичних положень, розроблених зарубіжними дослідниками. У багатьох випадках концепції політичної ідентичності, «працюють» в одних країнах, не зовсім підходять для інших країн,

тому що не відповідають логіці політичних і суспільних процесів у них. У зв'язку з цим вельми корисним є досвід реалізації концепцій глокалізації (на протигагу концепціям глобалізації), що орієнтує на адаптацію певних нібито універсальних моделей політичної ідентичності під специфіку певної країни або регіону.

Шосте положення впливає з попереднього: важливе джерело політичної ідентичності – колективна пам'ять. Іншими словами, політичну ідентичність можна розглядати як ціннісний і світоглядний феномен. У рамках нової конструктивістської методології вважаємо можливим поставити в центр дослідницької уваги свідомість і поведінку людини, її місце і ставлення до інших не просто як окремого індивіда, але і як члена певної соціальної, політичної або етнічної групи, представника певного суспільства, певного соціокультурного середовища. Вважаємо, що така методологічна стратегія спрямована на реалізацію програми пошуку актуальної політичної ідентичності «хто я» або «хто ми» в певному суспільстві і в сучасному світі. У цьому контексті пам'ять можна розглядати як певне відношення до іншого, яке має специфічні форми існування і певні способи досягнення свого змісту.

Сьоме положення пов'язане з тим, що в сучасному контексті необхідно розглядати політичну ідентичність не тільки на раціональному, а й на ірраціональному рівні. Зокрема, в сучасних умовах активізуються релігійний фактор і релігійна ідентичність, в деяких країнах це заміщає собою політичну ідентичність.

Нарешті, останнє положення пов'язане з осмисленням минулого суспільного досвіду, зокрема і в Україні. Говорячи про формування української ідентичності, є сенс звернутися до радянського періоду. Безумовно, це трагічний і складний період, і його не можна розглядати за схемою «чорне-біле». Однак осмислити значення «радянськості» як соціокультурного феномену в історії України дуже повчально. Особливо зараз, коли ми перебуваємо в активній фазі пошуку і інституціоналізації нової політичної ідентичності, пов'язаної з прагненням інтеграції в європейське співтовариство.

Підсумовуючи вищесказане, політичну ідентичність як різновид соціальної ідентичності можна визначити як об'ємний, багатогранний і збірний концепт, що вбирає в себе:

- 1) зміст процесу ототожнення себе з певною політичною позицією;
- 2) приналежність (фактичну або уявну) до певної політичної спільності;

3) наявність певної політичної позиції, що визначається ціннісними орієнтаціями і установками;

4) ставлення до певних політико-ідеологічних уявлень (наприклад, ліві-праві);

5) приналежність до держави як до політичної спільноти, що передбачає існування уявлень про державу і про приналежність до неї;

б) приналежність до наддержавних соціальних і політичних груп і спільнот, що передбачає наявність уявлень, пов'язаних з конфесійним/етнічним та цивілізаційним і іншими формами вибору.

Аналіз результатів соціологічних опитувань, проведених за останній час провідними соціологічними службами та агенціями в Україні, дозволяє визначити зв'язок ідентичності з електоральним вибором у громадян України [2, 3].

Основними структурними елементами політичної ідентичності є: соціально-статусні характеристики; оцінки економічної і політичної ситуації; партійні уподобання; позиції/ставлення до конкретних питань; оцінки персональних якостей політичних лідерів; перспективні очікування виборців від партій і кандидатів.

Основні фактори, які структурують електоральний простір і які слід враховувати в процесі аналізу поведінки виборців: соціокультурні (обумовлені соціальною диференціацією електорату) інституційні (формальні і неформальні норми і правила електоральної гри, що діють виборчі процедури, характер політичних інститутів); ідеологічні (пов'язані з основними ідеологіями), задають виборчу риторичку і програму політичних акторів і впливають на партійно-ідеологічну ідентифікацію виборців; соціально-демографічні параметри (вік, стать), соціально-професійна приналежність, рівень освіти і політичної культури: ціннісні орієнтації виборців; регіональні відмінності.

Домінуючі типи політичної ідентичності в певних регіонах України: на Заході, в Центрі та на Півночі – політична ідентичність закритого типу і відкритого типу, на Півдні і Сході є зараз більш протестною або аполітичного типу. Зазначені типи політичної ідентичності впливають на електоральні симпатії та преференції майже всіх українських виборців.

Переважає більшість громадян України лояльно ставиться до деідеологізованих партій лідерського типу, що мають, як правило, центристське позиціонування в політичному спектрі. На Півдні і Сході України переважає більшість громадян розподіляє цінності СРСР (соціальну рівність, колективізм, взаємодопомога, підтримка) в Центрі і на Заході, навпаки, більшість громадян вважає за краще систему цінностей, яка склалася в період незалежності (приватна власність,

збагачення, індивідуалізм, прагнення до успіху). На Півночі України кількість прихильників цих систем цінностей розділилися приблизно в рівних пропорціях.

Визначальною специфікою на сьогодні є перевага європейської орієнтації. Однак у регіональному розрізі проєвропейські настрої переважають лише на Заході і в Центрі країни. На Півдні і Сході переважна більшість респондентів хотіли б, щоб Україна зберігала нейтралітет і не входила ні в ЄС, ні в Євразійський союз. Однак настрої населення залишаються неоднорідними, хоча проєвропейська орієнтація переважає над проросійською у всіх регіонах, крім Сходу. Прихильників проєвропейської інтеграції України значно більша серед людей до 45 років і міського населення, водночас прихильників нейтралітету більше серед людей старшого віку і жителів сільської місцевості.

Зазначені особливості пов'язані з електоральними симпатіями виборців. Ті, хто поділяє проєвропейські погляди, підтримують здебільшого центристські та праві партії. Зате виборці, які мають проросійську або нейтральну геополітичну орієнтацію, воліють обирати політичні партії, що були створені на основі попередньої партії влади [10].

Висновки цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Таким чином, зараз провідними типами політичної ідентичності в різних регіонах України продовжують бути ідентичності, що були сформовані до 2013 року, а саме: закриті і відкриті типи (на Заході і в Центрі), протестний і аполітичний типи (на Півдні та Сході). Існує також взаємозв'язок між електоральними симпатіями та ідеологічними установками, ціннісними орієнтаціями і соціально-демографічними характеристиками виборців, які мають мінливий характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Инглхарт Р., Вельцель К.* Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. – М.: Новое издательство, 2011. – 464 с.
2. Ronald Inglehart, Christian Welzel. *Modernization, Cultural Change, and Democracy The Human Development Sequence.* – Cambridge University Press: New York, 2005. – 464 с.
3. Rating Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/elektoralnye_i_obschestvennye_nas_troeniya_naseleniya.html (05.06.2016). – Заголовок з екрану.

4. Socis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socis.kiev.ua/ua/rezul-taty-doslidzhen.html> (05.06.2016). – Заголовок з екрану.
5. *Duch R.* Participation in the democracies of Central and Eastern Europe: Cultural versus rational choice explanations // *The postcommunist citizen.* Ed. by Barnes S. H., Simon J. – Budapest, 1988. – P. 195–217.
6. *Gleason P.* Identifying Identity: A Semantic History // *Journal of American History.* – 1983. – Vol. 69. – No. 4. – Pp. 910–931.
7. *Hinich M.* Ideology and the theory of political choice / Melvin J. Hinich, Michael C. Munger. – Ann Arbor: University of Michigan press, 1994. – 296 p. – Режим доступу: <http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=JjXGeqnHxWoC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Hinich+M.+Munger+M.&ots=zba2lk8nn5&sig=grv7NFFHxk-LnEEaB5TzGtAHoDw> (05.06.2016).
8. *Lewis-Beck M.S.* Economics and elections: the major western democracy. – Ann Arbor : the university of Michigan press, 1988. – 204 p. – Режим доступу: http://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=rGupSRc_7pEC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Michael+S.+Lewis-Beck&ots=vcBUmBVXe_&sig=uW1sE0XyEz8aHZy6HturQqm0RVo (05.06.2016).
9. *Lewis-Beck M.S.* Elections forecasting : principles and practice // *British Journal of Politics and International Relations.* – 2005. – Vol. 7. – P. 145–164.
10. *Rose R., Mishler W.* Negative and positive party identification in post-communist countries // *Electoral studies.* – 1998. – Vol. 17. – № 2. – P. 217–234.
11. *Wilson A., Birch S.* Political Parties in Ukraine: Virtual and Representational // *Party Politics in New Democracies* Edited by P. Webb and S. White. – Oxford : OUP, 2007. – P. 53.

Бобровский А. Политическая идентичность и электоральное поведение: способы концептуализации.

В статье определены сущность политической идентичности и методы ее проектирования. Основные элементы формируются на образующей политической идентичности. Предложены пути создания политической идентичности. Дается характеристика отношениям, которые формируются между социальными и политическими идентичностями. Также изучаются типы политической идентичности, которые могут определить политический процесс.

Ключевые слова: идентичность, политическая идентичность, идентификация, электоральное поведение, детерминанты.

Bobrovsky O. Political identity and electoral behavior: ways of conceptualizing.

The essence of political identity and methods of its designing are defined. The basic elements are formed on the political identity forming. The ways of

political identity creating are learned. The relationships which are formed between social and political identities are characterized. The types of political identity that can determine political process are also learned.

Keyword: identity, political identity, identification, electoral behavior, determinants.

Слющинський Б.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК РЕГУЛЯТОР МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН СУСПІЛЬСТВА

У статті досліджується міжкультурна комунікація як така, що регулює широкі спектри людської ментальності та поведінки і впливає на характер сприйняття, оцінки і міжособистісних стосунків, тобто формує людину та людські стосунки. Автор доводить, що міжкультурна комунікація відбувається не лише між представниками різних етносів та національностей, але й між різними людьми і соціальними групами, адже людина є носієм культури.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, культура, етнос, національність, субкультура, акультурація, декультурація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Комунікація – явище складне. Тому його досліджують представники різних наук. Це викликано тим, що комунікація є необхідною і загальною умовою життєдіяльності людини і однією із фундаментальних основ існування суспільства. Якщо суспільство – це не тільки сукупність індивідів, але і ті зв'язки та взаємовідносини, у яких знаходяться ці індивіди відносно один до одного, то стає очевидним, що без комунікації воно існувати не може.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор.

Проблеми комунікації та інформації досить інтенсивно почали вивчатися у другій половині ХХ ст. Їх досліджували такі відомі вчені, як Н. Винер, К. Шеннон, У. Ешбі, А. Берг, А. Колмогоров, К. Клакхон, Дж. Трагер та ін.

Що стосується міжкультурної комунікації, то її почали вивчати у зв'язку з інтенсифікацією міжнародних відносин. Дослідження міжкультурної комунікації відносять до другої половини ХХ ст., коли з'явилася книга американських вчених Е. Холла і соціолінгвіста